

FCG.

Terveet Tilat 2028:

Kulttuurirakennusten nykytilaselvitys

14.8.2024

Kulttuurirakennusten nykytilaselvitys

Opetus- ja kulttuuriministeriön Terveet tilat 2028-ohjelman ”Joustavat, muunneltavat, monikäyttöiset ja turvalliset tilat” -toimenpiteeseen kuuluva kulttuurirakennusten nykytilaselvitys.

Tarkastelu kohdistui

- kulttuurikäytössä oleviin tiloihin ja rakennuksiin,
- rakennusten suunnittelua koskeviin määräyksiin ja ohjeisiin sekä
- omistajien ja asiantuntijoiden näkemyksiin kulttuurirakennusten ja -tilojen nykytilasta ja kehittämistarpeista.

Selvitystehtävä toteutettiin

1

Nykytilakuvaus kulttuurirakennuksista

- katsaus tilastoaineiston pohjalta

2

Lainsäädäntö ja ohjeet

- kartoitus kulttuuritilojen ja -rakennusten suunnittelua koskevasta lainsäädännöstä ja ohjeista

3

Tutkimukset ja opinnäytteet

- esimerkkejä vuoden 2010 jälkeen laadituista opinnäytetöistä ja tutkimuksista

4

Kyselyt

- kulttuurirakennusten omistajille (kunnat ja yksityiset) suunnatut kyselyt

5

Haastattelut

- kulttuurialan toimijoita ja asiantuntijoita

6

Johtopäätökset

- johtopäätökset ja ehdotus jatkotoimenpiteistä

Rakennusluokka 07 Kokoontumisrakennukset

ovat rakennuksia, jotka on tarkoitettu yleisölle tai jäsenistölle suunnattujen esitysten, juhlien, näyttelyjen, kilpailujen tai muiden tilaisuuksien järjestämiseen tai liikunnan mahdollistamiseen.

Kokoontumisrakennuksia ovat

- kulttuurirakennukset (071),
- seura- ja kerhorakennukset (072),
- uskonnollisten yhteisöjen rakennukset (073),
- urheilu- ja liikuntarakennukset (074) sekä
- muut kokoontumisrakennukset (074).

Tässä selvityksessä keskitytään tarkastelemaan **kulttuurirakennuksia (071)** ja soveltuvin osin tilastotarkastelussa **seura- ja kerhorakennuksia (072)**.

Nämä ovat kokoontumisrakennuksia, joissa järjestetään erilaisia kulttuuriin liittyviä esityksiä ja tapahtumia, säilytetään ja lainataan tallenteita sekä säilytetään tai pidetään näytteillä erilaisia kokoelmia.

071 Kulttuurirakennukset jakautuvat viiteen alaluokkaan

0710 Teatterit, musiikki- ja kongressitalot	Kulttuurirakennuksia, joissa järjestetään teatteri-, ooppera- ja konserttiesityksiä sekä kongresseja.
0711 Elokuvateatterit	Kulttuurirakennuksia, joissa esitetään elokuvia ja suoria tai tallennettuja videoesityksiä erilaisista tapahtumista.
0712 Kirjastot ja arkistot	Kulttuurirakennuksia, joissa säilytetään pääsääntöisesti erilaisia tallenteita ja joista niitä voidaan lainata.
0713 Museot ja taidegalleriat	Kulttuurirakennuksia, joissa säilytetään yleisön nähtävänä kulttuuri- tai luonnonhistoriallisia, taide- tai muita kokoelmia tai joissa esitellään ja myydään taidetta.
0714 Näyttely- ja messuhallit	Yksikerroksisia, lähes yhtenäistä hallimaista tilaa sisältäviä kulttuurirakennuksia, joissa järjestetään näyttelyjä, messuja ja muita sen kaltaisia tapahtumia.

Kulttuurikeskukset ja kulttuuritilat tilastoissa

Rakennusluokitus *ei tunne* kulttuuritalo tai kulttuurikeskus rakennustyyppiä.
Kulttuurikeskukset ovat rakennuksia, joissa on useiden rakennustyyppien tiloja.
Ne luokitellaan rakennusluokkiin rakennuksen pääkäyttötarkoituksen mukaan.

Kulttuuritilat, jotka sijaitsevat jonkin muun pääkäyttötarkoituksen mukaisessa rakennuksessa, jäävät luokittelun ulkopuolelle.

Esimerkiksi koulurakennuksessa sijaitseva sivukirjasto ei tilastoidu kirjastoihin, vaan koulun ollessa pääkäyttötarkoitus, rakennus luokitellaan yleissivistävien oppilaitosten rakennusluokkaan.

Lähtötiedot Tilastokeskuksen Rakennetun ympäristön tilastossa 2021

Rakennetun ympäristön tilastossa oli 2 133 kulttuurirakennukseksi luokiteltua rakennusta.

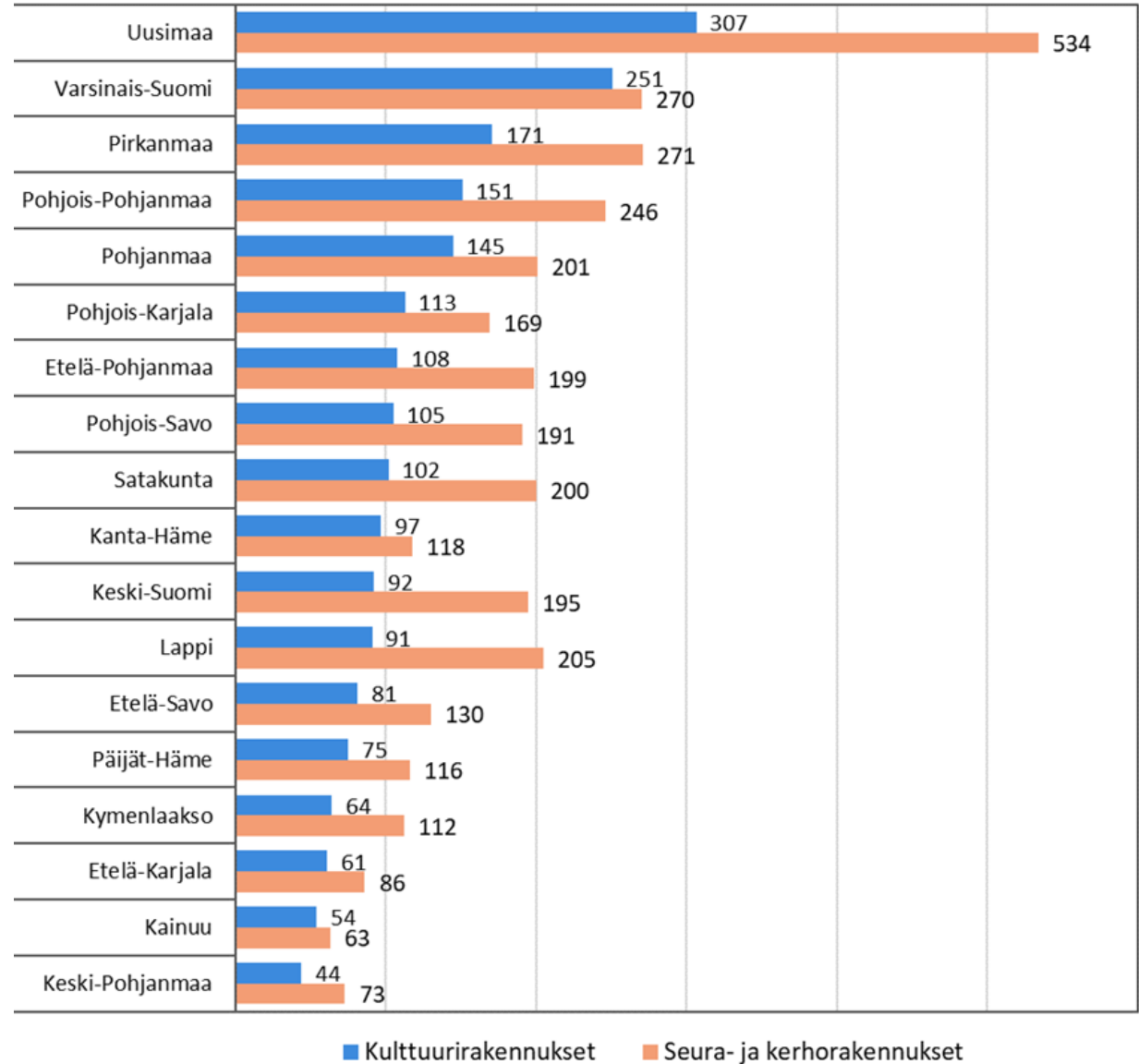
Rakennukset jakautuvat alaluokittain seuraavasti:

• (0710) teatterit, musiikki- ja kongressitalot	149 rakennusta (7 %)
• (0711) elokuvateatterit	49 rakennusta (2,3 %)
• (0712) kirjastot ja arkistot	558 rakennusta (26,1 %)
• (0713) museot ja taidegalleriat	1 175 rakennusta (55 %) ja
• (0714) näyttely- ja messuhallit	202 rakennusta (9,5 %).

Seura- ja kerhorakennuksia (rakennusluokka 072) oli yhteensä 3 425 rakennusta.

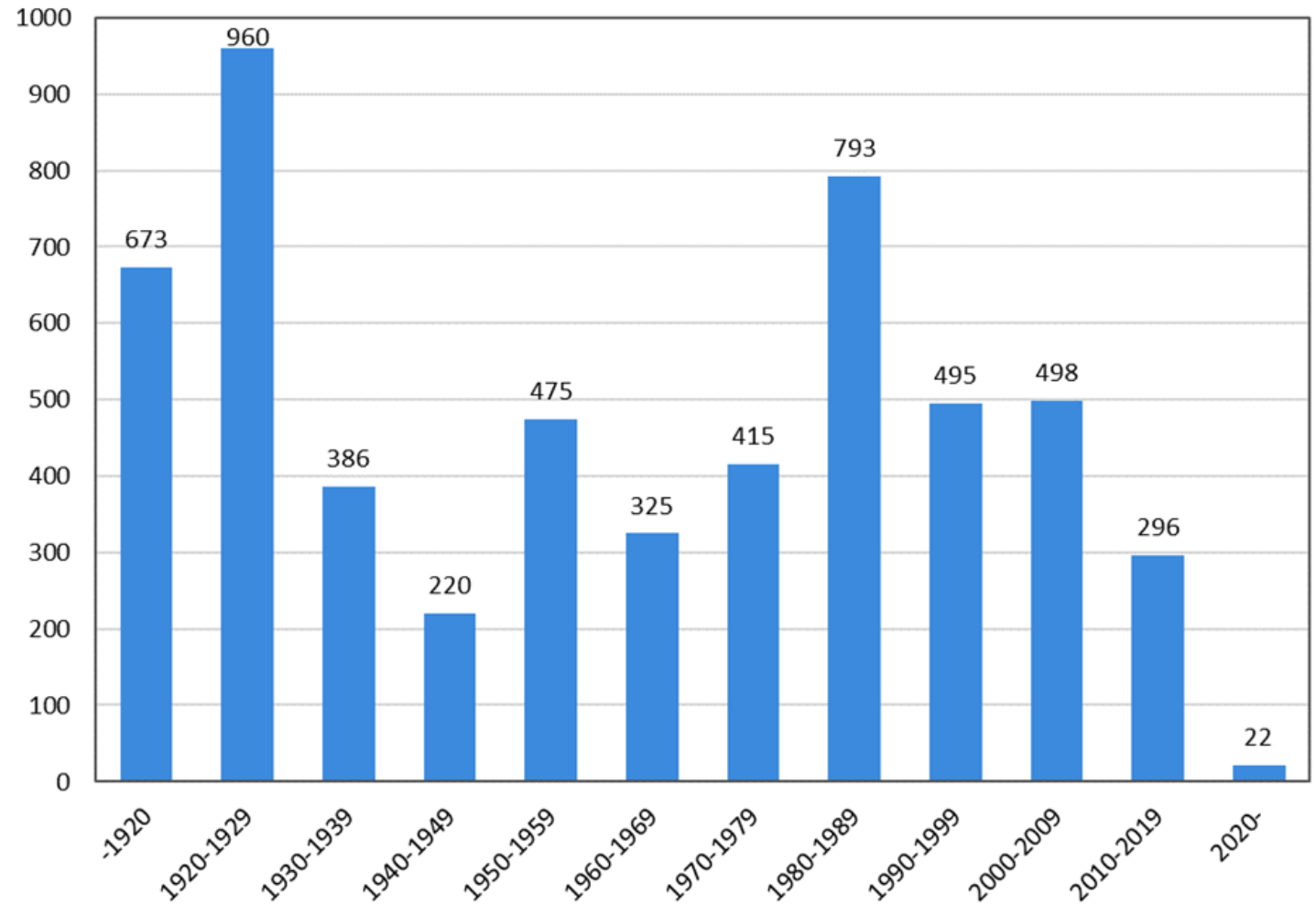
Tilastokeskus 2021

Kulttuuri-, seura- ja kerhorakennusten määrät maakunnittain

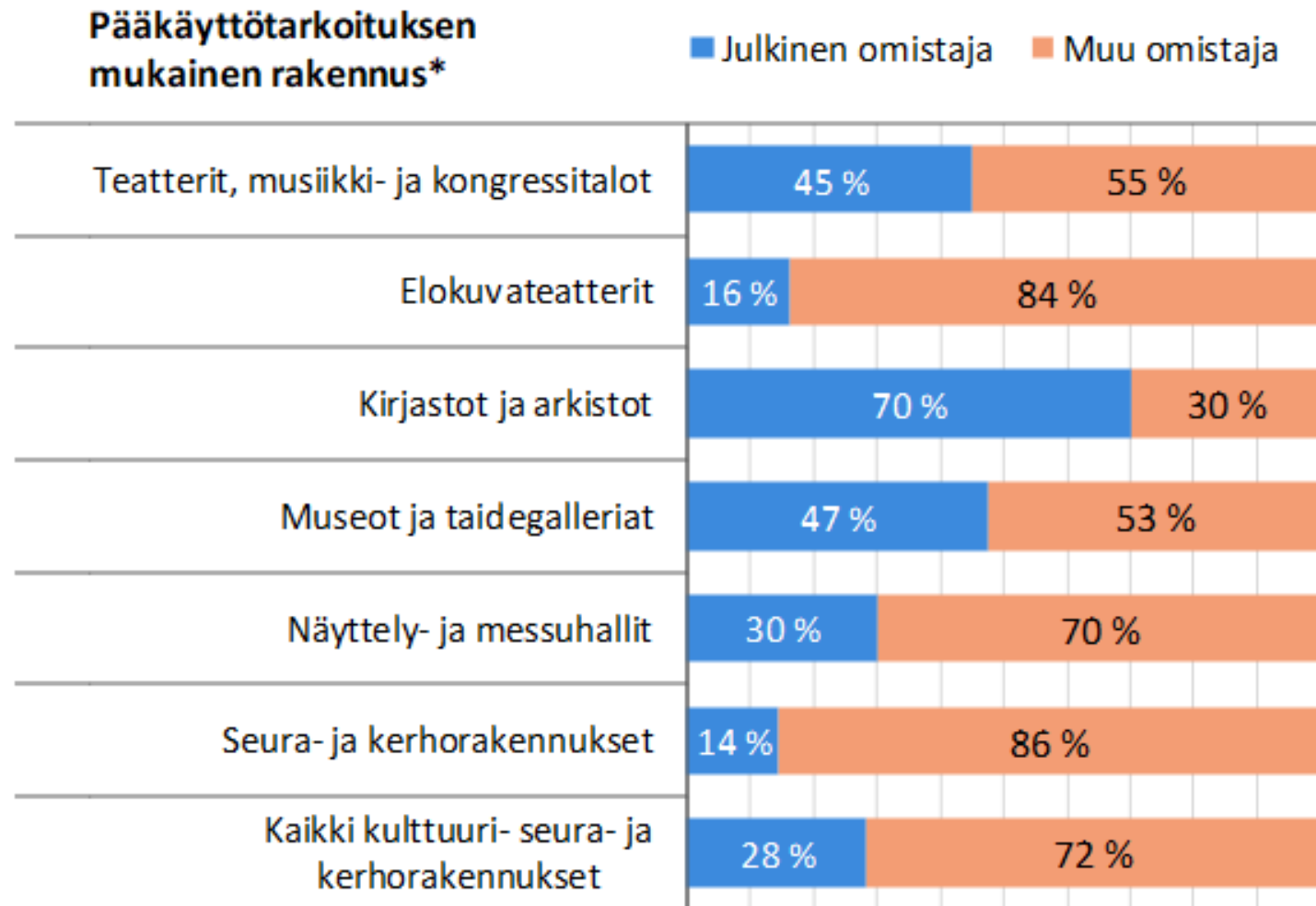
Tilastokeskus 2021

Kulttuuri-, seura- ja kerhorakennukset rakennusajankohdan mukaan

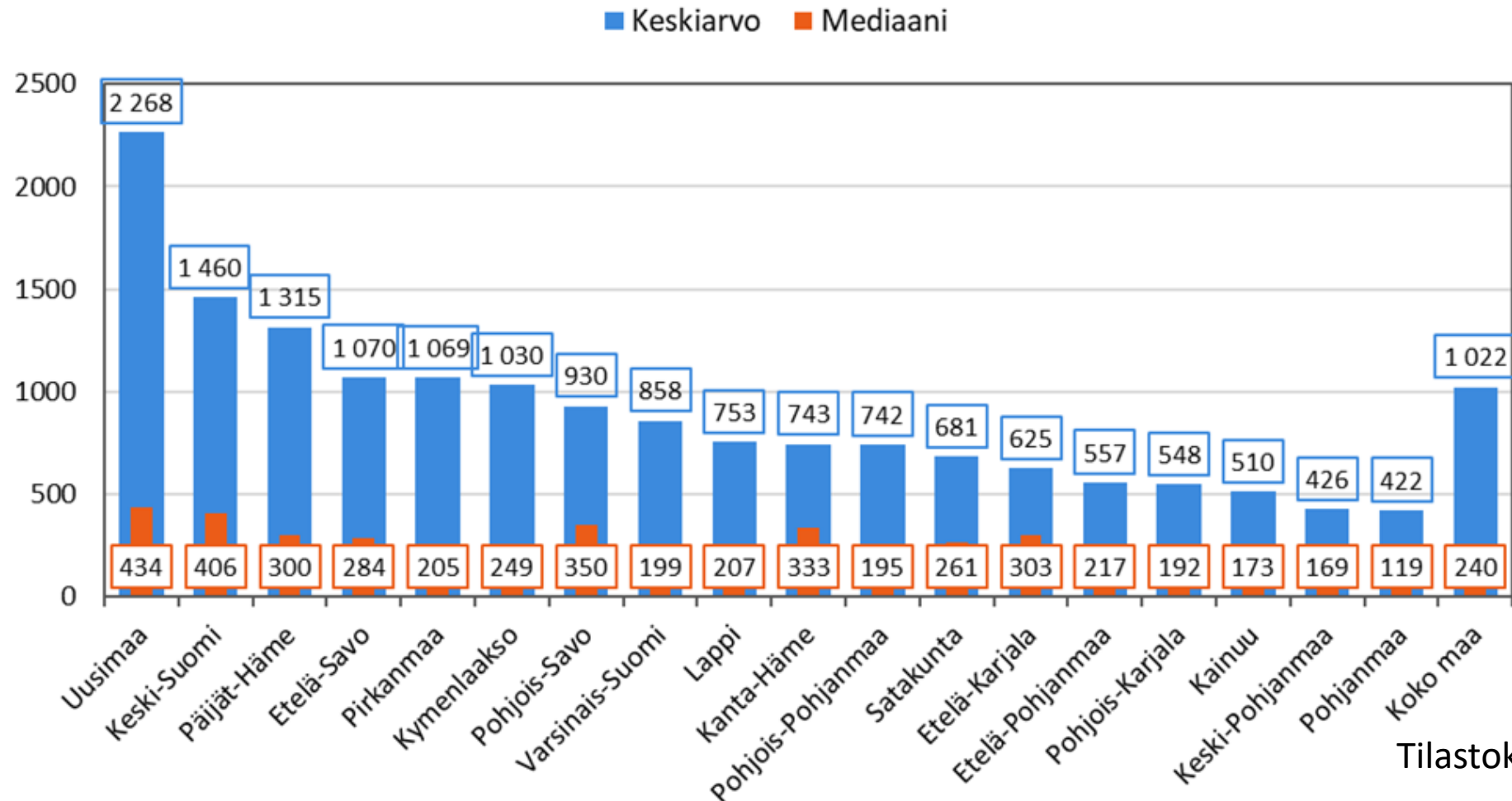
Tilastokeskus 2021

Kuka omistaa kulttuurirakennukset?

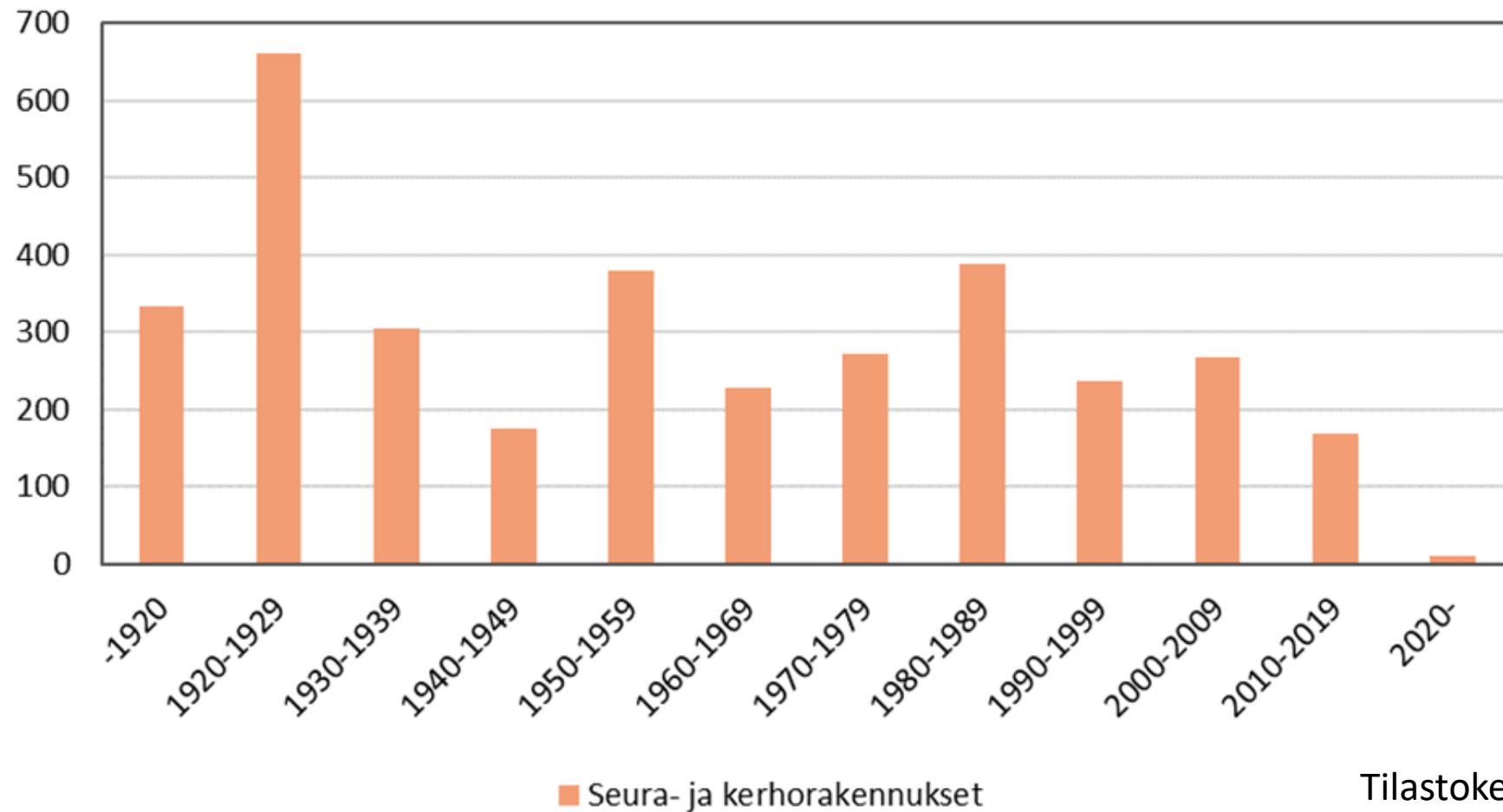
Tilastokeskus 2021

Kulttuurirakennusten (071) keskimääräinen ja mediaanikerrosala (kem2) jaoteltuna maakunnittain

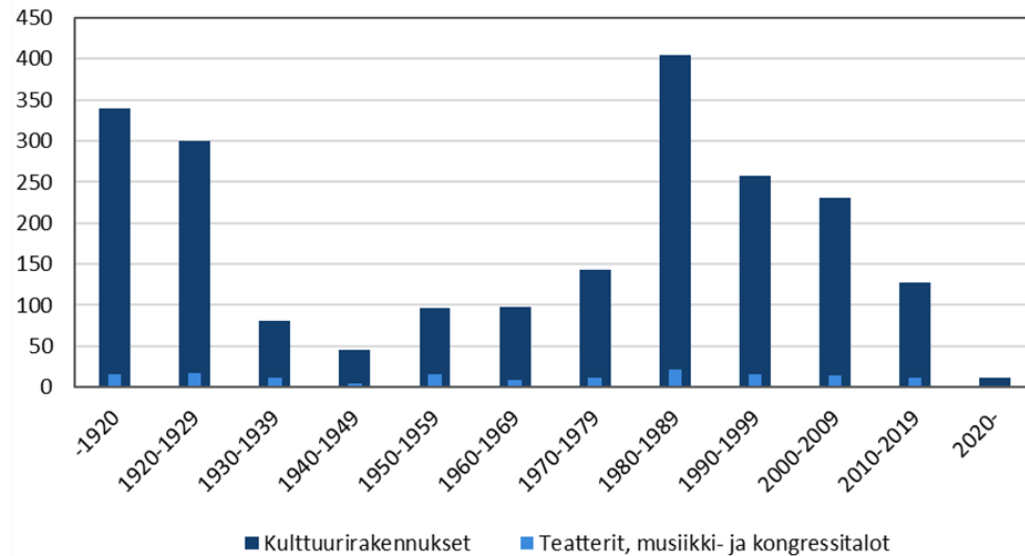
Tilastokeskus 2021

Seura- ja kerhorakennukset valmistumisajankohdan mukaan

Tilastokeskus 2021

Teatteri-, musiikki- ja kongressitalot

Teatteri-, musiikki- ja kongressitalot edustavat noin 7 %:a kaikista kulttuurirakennuksista.

Ao. rakennuksia on rakennettu melko tasaisesti 1920-luvulta lähtien.

Keskimäärin on rakennettu 14 teatteri-, musiikki ja kongressitaloa kunkin vuosikymmenen aikana.

Tilastoituja rakennuksia on yhteensä 149.

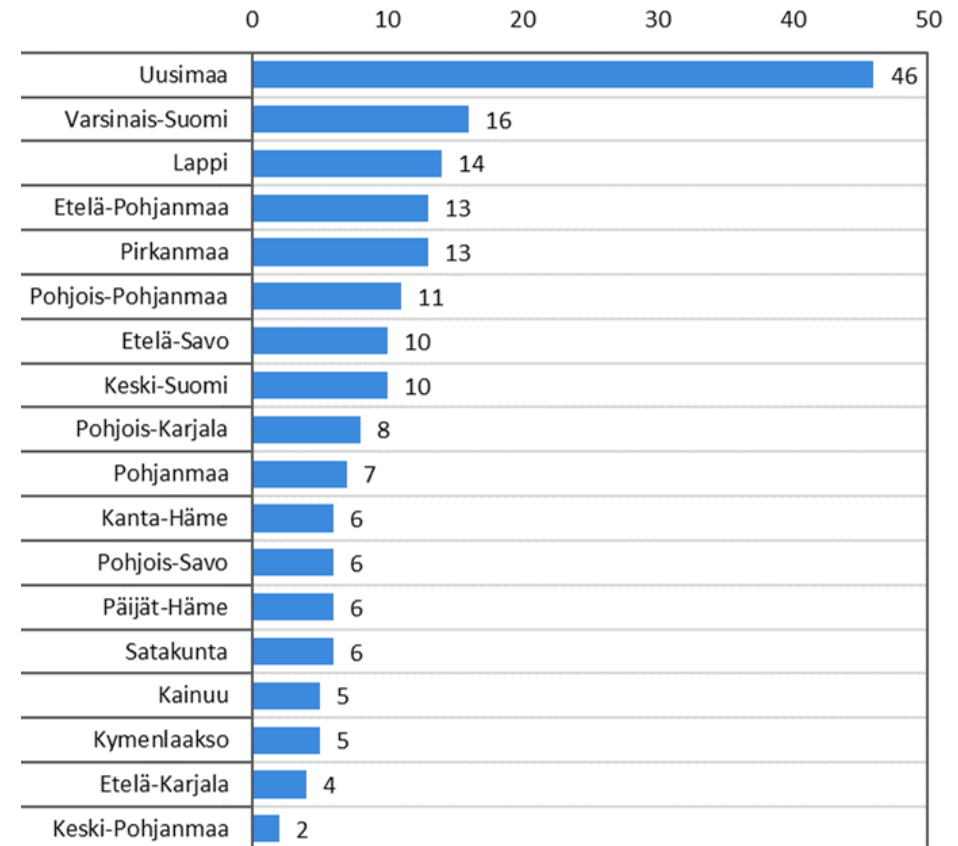
Elokuvateatterit

Elokuvateattereita on Suomessa 189, joista pääosa sijaitsee rakennuksessa, jolla on muu pääkäyttötarkoitus.

Suurimmassa osassa (67 %) elokuvateattereista on vain yksi sali.

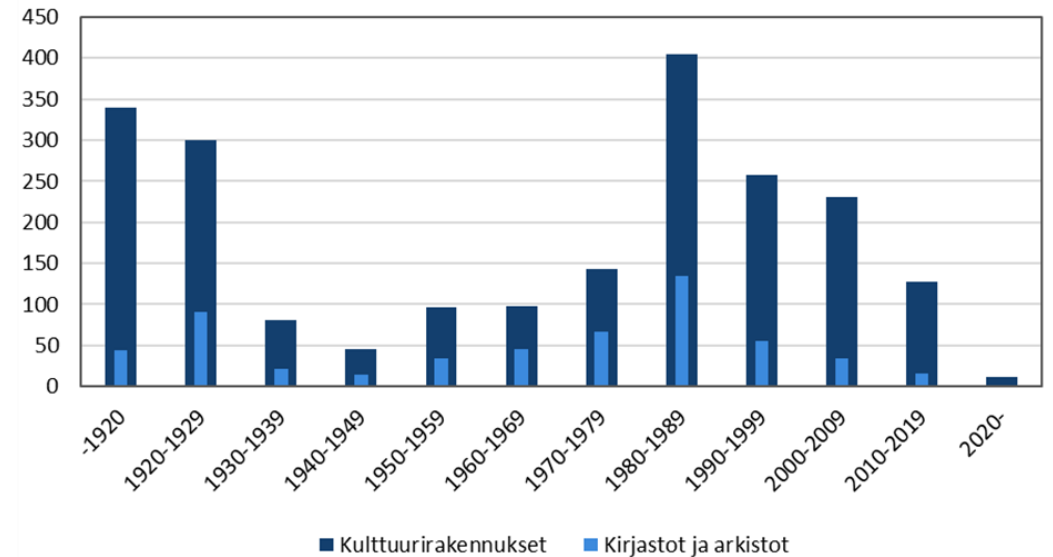
Kunnallisessa omistuksessa elokuvateattereista on 15 kappaletta eli noin 8 % ja näistä kahdeksan sijaitsee pääkäyttötarkoitukseltaan elokuvateatterirakennuksessa.

Kaikkiaan erillisiä elokuvateatterirakennuksia on lähtötietojen mukaan 49.

Kirjastot ja arkistot

- Kulttuurirakennuksista noin neljännes on kirjastoja tai arkistoja.
- Kirjasto- ja arkisto-rakennuksia on yhteensä 588. Lisäksi kirjastoja sijaitsee useita muun pääkäyttö-tarkoituksen rakennuksissa.
- Kirjastoja ja arkistoja on rakennettu eniten 1920- luvulla (91 kirjastoa ja arkistoa) ja 1980-luvulla 135 kirjastoa ja arkistoa.
- Muiden vuosikymmenten aikana kirjasto- ja arkistorakennuksia rakennettiin keskimäärin 40 vuosikymmenen aikana.

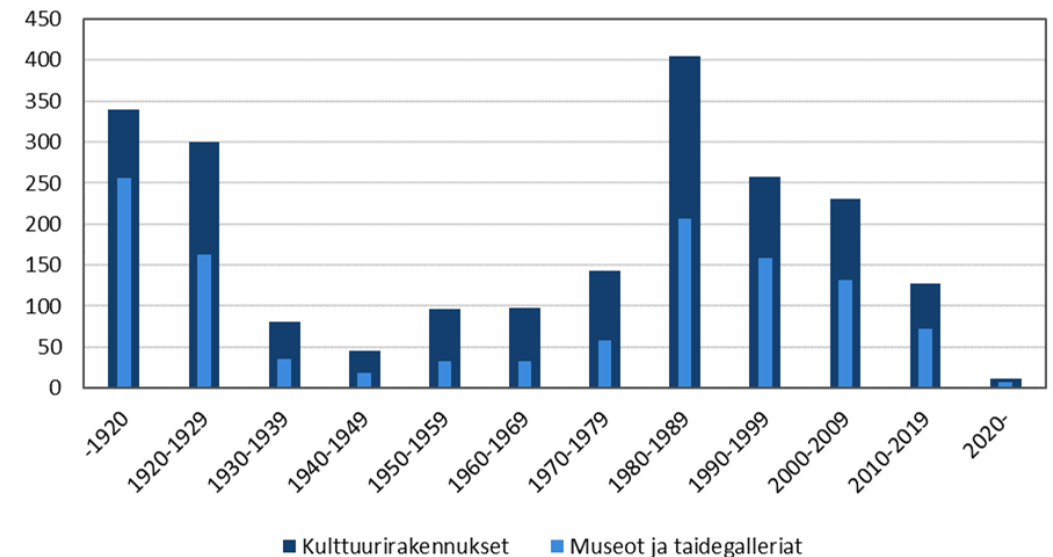

Rakennetun ympäristön tilastossa kirjastorakennuksia ja arkistorakennuksia ei ole eroteltu toisistaan.

Museot ja taidegalleriat

- Rakennetun ympäristön tilastossa yli puolet (55 %) kulttuurirakennuksista on museoita tai taidegallerioita.
- Museoiden ja taidegallerioiden yhteismäärä on 1 175 rakennusta.
- Museoista ja taidegallerioista huomattava määrä, yli 21 prosenttia, on rakennettu ennen vuotta 1920. Määrällisesti tämä tarkoittaa yli 250 rakennusta.

Rakennetun ympäristön tilastossa museoiden ja taidegallerioiden määrää ei ole eroteltu toisistaan.

Näyttely- ja messuhallit

- Näyttely- ja messuhallit edustavat noin 10 prosenttia kaikista kulttuurirakennuksista.
- Näyttely- ja messuhallien rakennukset edustavat hieman nuorempaa rakennuskantaa muihin kulttuurirakennuksiin verrattuna, sillä kaksi kolmesta näyttely- ja messuhallista on rakennettu vuoden 1980 jälkeen.
- Määrällisesti eniten näyttely- ja messuhalleja on rakennettu 2000-luvulla.

Lainsäädäntö

- Lainsäädäntöä vain vähäisessä määrin säädetty rakennuksista tai tiloista
 - Lähinnä mainintoja, jotka välillisesti kohdentuvat rakennuksiin tai tiloihin.
 - Poikkeuksen muodostaa kirjastolaki, jossa määrätään, että kirjastolla tulee tarkoituksenmukaiset tilat.
 - Museolaissa viittaus esineiden ja aineistojen säilyttämiseen ja näytille asettamisesta. Ei kuitenkaan säädetä, että tulee olla tila tai rakennus.
 - OKM:n investointiavustusten edellytyksissä asetettu tavoitteita tiloille ja rakennuksille.
- Rakentamiseen liittyvä lainsäädäntö koskee kaikkia rakennuksia, eikä lainsäädännön tasolla ole annettu eri määräyksiä kulttuurirakennustyyppien rakentamisesta.
 - Lainsäädännössä on erikseen annettu määräyksiä (mm. turvallisuus ja terveellisyys, esteettömyys) koskien kokoontumisrakennusten suunnitteluun ja näitä määräyksiä sovelletaan myös kulttuurirakennusten suunnittelussa.

RT-ohjeet

Kulttuurirakennuksiin liittyviä RT-ohjeita ovat:

- RT 96-10509 Näyttelytilat (1993)
- RT 96-10503 Esiintymistilat (1993)
- RT 96-10656 Esitys- ja informaatiotilat (1998)

Olennaisesti kulttuurirakennuksiin liittyviä ohjeita mm.

- RT 07-10912 Päivänvalon hallinta sisätiloissa (2008)
- RT 103141 Esteetön liikkumis- ja toimintaympäristö (2019)
- RT 103131 Rakennuksen paloluokan määrittäminen ja keskeiset palotekniset vaatimukset (2019)
- RT 103027 Portaat ja luiskat (2019)
- RT 103569 Kaiteet ja käsijohteet (2023)

Tutkimukset ja opinnäytteet

Kulttuuriin liittyvät teemat ovat opinnäytetöissä suosittuja tarkastelu- ja tutkimuskohteita.

Kulttuurialan rakennukset muodostavat jonkin ilmiön tarkastelulle suositun **viitekehiksen** - tarkastelu kohdistuu pääsääntöisesti rakennuksissa tapahtuvaan **toimintaan**.

Ammattikorkeakoulujen opinnäytteissä tarkastelu kohdistuu johonkin rakennuksen ominaisuuteen, kuten akustiikkaan tai esteettömyyteen.

Kulttuurirakennusten suunnittelua tai eri rakennustyyppisiin kohdistuvia tutkimuksia on tehty vähän.

Poikkeuksen muodostavat museot ja kirjastot, joista löytyy muita kulttuurirakennuksia enemmän opinnäytteitä.

- kirjastoa on tarkasteltu – ei niinkään rakennuksena, vaan erilaisten sosiaalisen toiminnan paikkana.
- Museo opinnäytetyössä on usein arkkitehtuurikilpailun kohteena olevan museorakennuksen suunnitelma ja sen tutkimus.

Kyselyt ja haastattelu

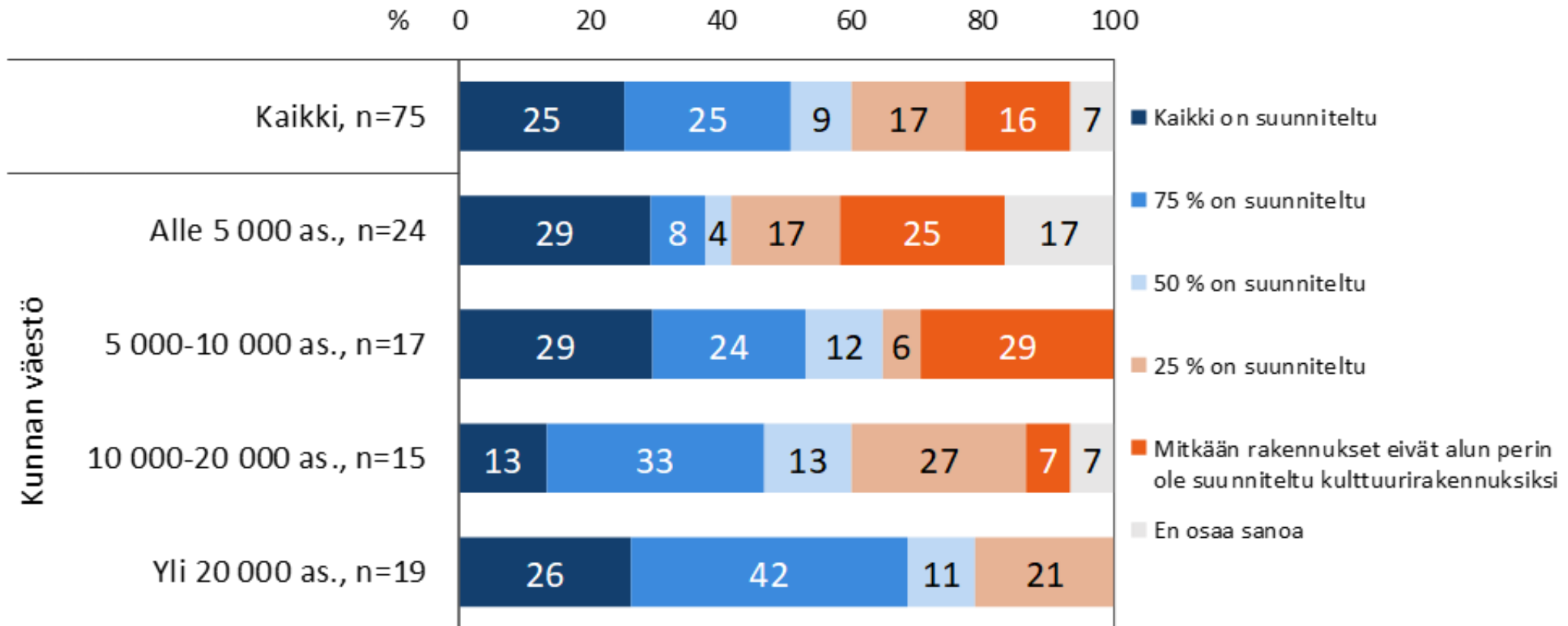
1) Kuntiin toimitettuun kyselyyn vastasi 75 kunnan edustajaa (n=75). Vastaajat jakautuivat toimialansa mukaan seuraavasti:

- Kulttuuritoimialan edustajia 35 vastaajaa (46 %)
- Teknisen toimialan edustajia 38 vastaajaa (50 %)
- Muu taho 4 vastaajaa (4 %)

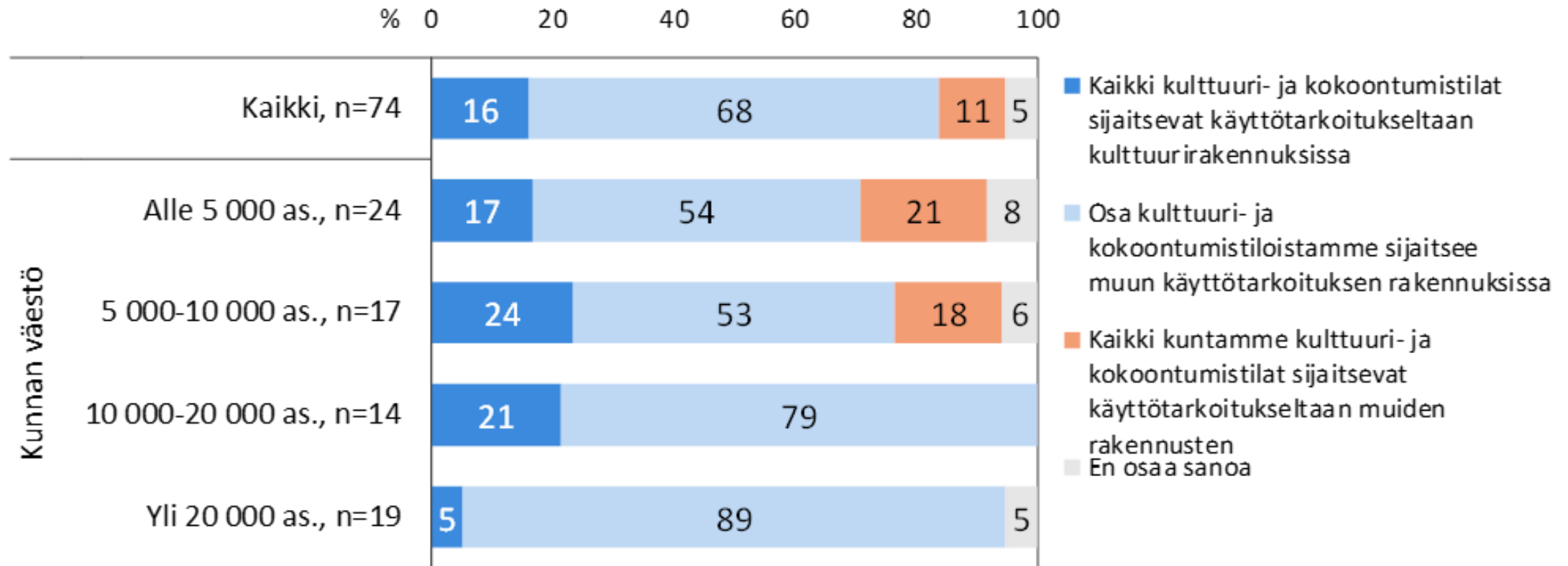
2) Yksityisten kysely 58 vastaajaa.

3) Haastateltavia 15 henkilöä.

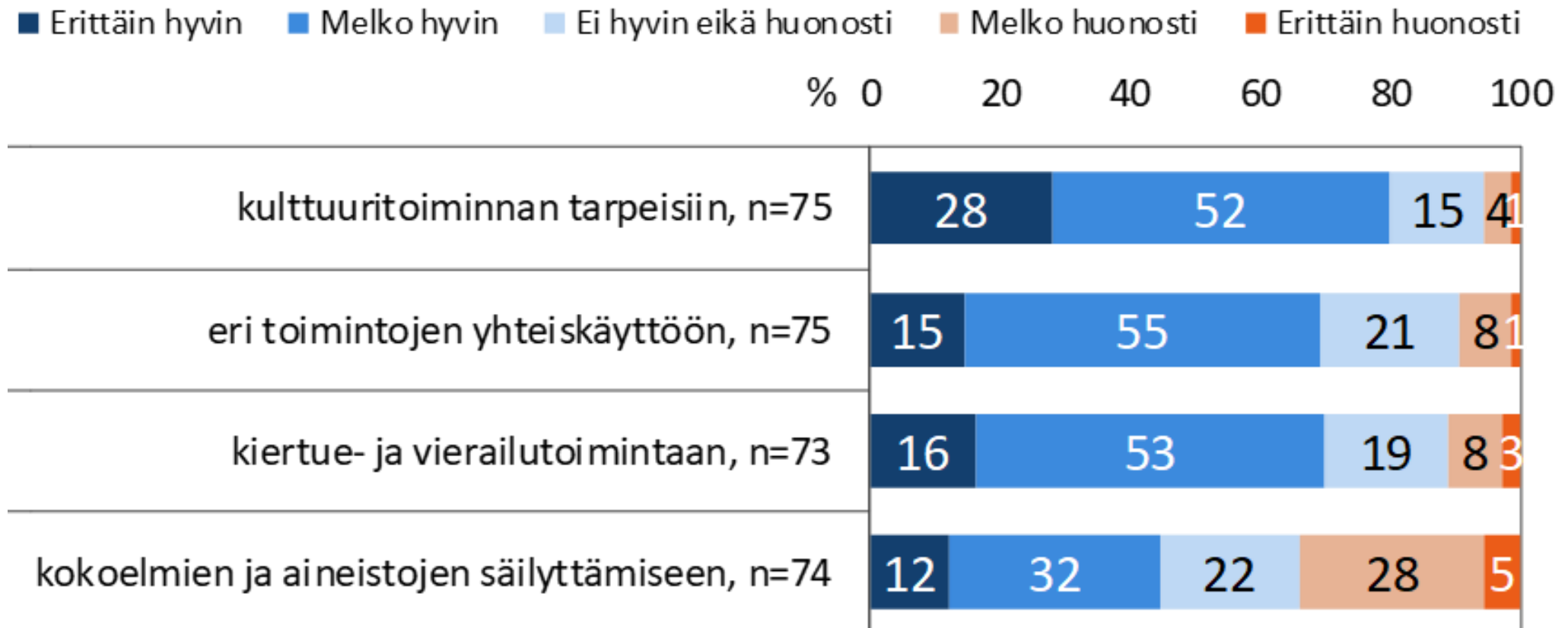
Kuinka suuri osuus kunnan omistamista tai hallinnoimista kulttuurirakennuksista on alun perin suunniteltu kulttuuritoiminnan käyttöön?

Sijaitseeko kuntanne kulttuuri- ja kokoontumistiloja käyttötarkoitukseltaan muiden rakennusten yhteydessä?

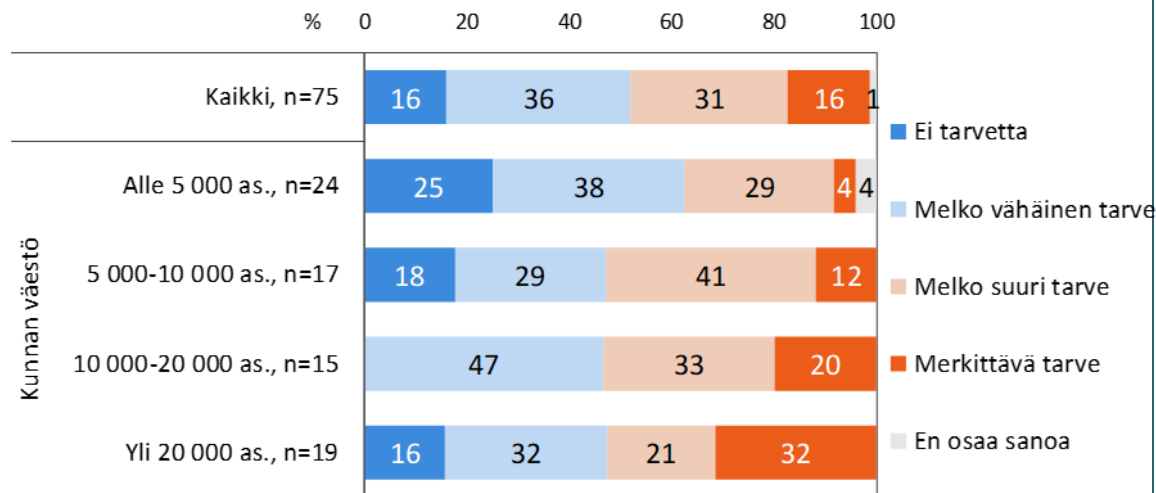

Arvioikaa, miten hyvin kuntanne kulttuurirakennukset soveltuvat eri toimintoihin.

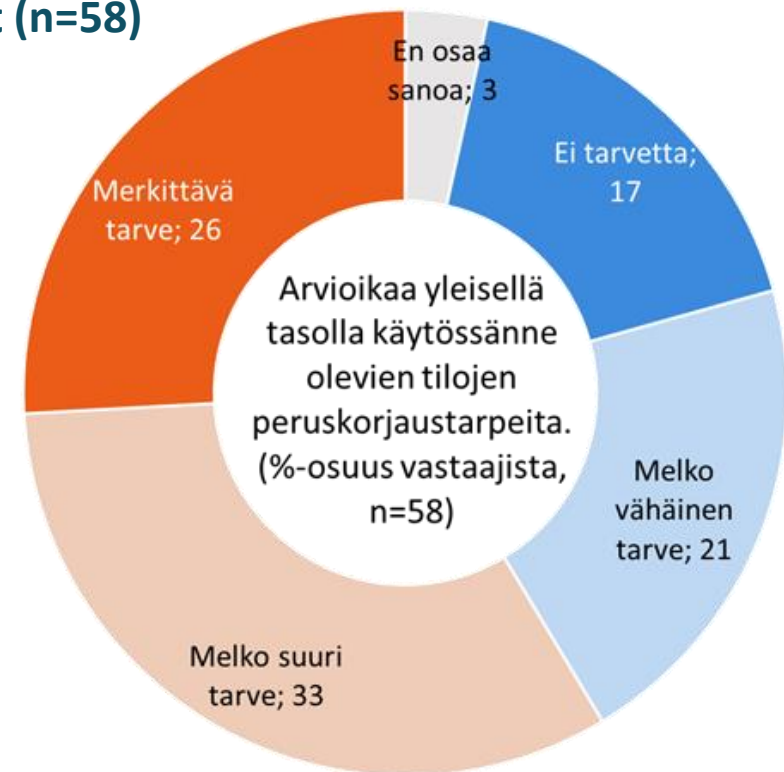

Arvioikaa yleisellä tasolla omistamienne kulttuurirakennusten peruskorjaustarpeita.

Kunnat (n=75)

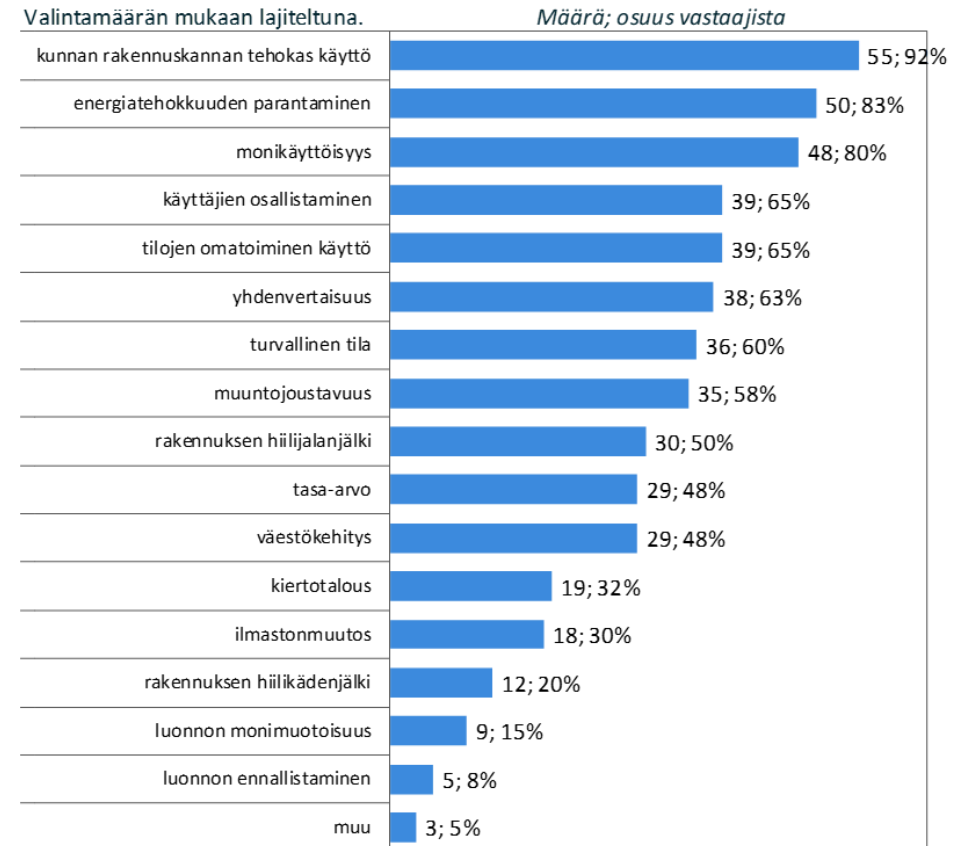
Yksityiset (n=58)

Haastatteluista nostoja

Useat haastateltavat nostivat esiin, että riittävän ajoissa ja huolella toteutetut peruskorjaukset

- tehostavat kestävän kehityksen tavoitteiden toteutumista,
- parantavat työturvallisuutta,
- kehittävät tilojen toiminnallisuutta ja
- parantavat talojen energiatehokkuutta sekä
- parantavat saavutettavuutta.

Haastatteluista nostoja

Haastateltavat toivat esiin joitain kulttuurirakennusten rakennustyyppeihin liittyviä erityishaasteita.

Esimerkiksi useiden museoiden ja muun vanhan rakennuskannan toimivuuteen ja turvallisuuteen liittyvät haasteet ovat erilaisia kuin uudempien kulttuurirakennusten.

Myös rakennusten alkuperäiset käyttötarkoitukset muodostavat omat haasteensa.

Haastateltavan esiin nostama esimerkiksi koskia alun perin sotilaskäyttöön suunniteltuja rakennuksia, jotka nykyisin toimivat museoina. Tällaisissa rakennuksissa käyttäjien turvallisuuden varmistaminen nousee tärkeäksi kysymykseksi, mutta on moniin muihin rakennuksiin verrattuna vaikeampi toteuttaa.

Jatkotoimenpiteiksi esitämme seuraavaa:

- Lähivuosien väestörakenteen muutoksiin varaudutaan ja kulttuurirakennusten monikäyttöisyyttä tarkastellaan aiempaa laveammalla näkökulmalla. Kulttuurirakennusten kehittämisessä tulee ottaa tulevaisuudessa aiempaa voimakkaammin huomioon rakennusten uudet käyttäjäryhmät.
- Kulttuurirakennusten ja -tilojen ylläpitoa ja suunnittelua koskevaa tutkimusta ja opinnäytetöiden toteuttamista tulee lisätä.
- Opetus- ja kulttuuriministeriön tulee arvioida, tulisiko ministeriön tuottaa itsenäisesti ja yhteistyössä Rakennustiedon kanssa vastaavanlaisia kulttuurirakennusten suunnittelua, rakentamista tai ylläpitoa koskevia ohjeita ja julkaisuja, millaisia ministeriö on urheilu- ja liikuntarakennusten osalta jo 1980-luvulta lähtien toteuttanut.
- Kulttuurirakennusten omistajien tulee selvittää, mitä toimenpiteitä vuoden 2035 hiilineutraaliustavoitteen saavuttaminen tarkoittaa nykyisille ja tuleville kulttuuri-, seura- ja kerhorakennuksille.
- Jotta kulttuurirakennukset nousevat kuntien investointilistoille, tulee kulttuurirakennuksen omistajan (kunnan) laatia pitkäntähtäimen kunnossapito- ja rahoitussuunnitelma eli PTS omista kulttuurirakennuksistaan.
- Kulttuurirakennusten rakentamisen julkinen rahoitus tulee turvata.
- Aiemmin selostetut kulttuurirakennuksien tilastoinnin puutteet tulee korjata.
- Rakennuslupavaiheen rakennuksen tilastoinnin kattavuutta ja tarkkuutta tulee kehittää. Tilastoitaviin asioihin tulee lisätä, mitä muita tiloja rakennuksessa sijaitsee pääkäyttötarkoituksen tilojen lisäksi.
- Toisistaan merkittävästi poikkeavista kulttuurirakennusten rakennustyypeistä ei tule tehdä yleispäteviä kulttuurirakennuksia koskevia johtopäätöksiä. Kulttuurirakennustyyppejä tulee tarkastella omina kokonaisuuksinaan kulttuurirakennusten alaluokkien määrällisen epäsuhtaan ja toisistaan poikkeavan laadullisen luonteen takia. Esimerkiksi kirjastot ja arkistot sekä museot ja taidegalleriat muodostavat 81 prosenttia kulttuurirakennusten pääluokkaan kuuluvista rakennuksista ja nämä rakennustyyppit poikkeavat merkittävästi toisistaan, mutta myös esimerkiksi teatteri-, musiikki- ja kongressitaloista.

Jatkotoimenpiteet

Johtopäätöksiä

Lähivuosien väestörakenteen muutokseen varaudutaan ja kulttuurirakennusten monikäyttöisyyttä tarkastellaan aiempaa laveammalla näkökulmalla.

Kulttuurirakennusten kehittämisessä otetaan tulevaisuudessa aiempaa voimakkaammin huomioon rakennusten uudet käyttäjäryhmät.

Johtopäätöksiä

Kulttuurirakennusten ja -tilojen ylläpitoa ja suunnittelua koskevaa tutkimusta ja opinnäytetöiden toteuttamista tulee lisätä.

Ministeriön tulee arvioida, tulisiko sen tuottaa itsenäisesti ja yhteistyössä Rakennustiedon kanssa vastaavanlaisia kulttuurirakennusten suunnittelua, rakentamista tai ylläpitoa koskevia ohjeita ja julkaisuja, millaisia ministeriö on urheilu- ja liikuntarakennusten osalta jo 1980-luvulta lähtien toteuttanut.

Johtopäätöksiä

Kulttuurirakennusten omistajien tulee selvittää, mitä toimenpiteitä vuoden 2035 hiilineutraaliustavoitteen saavuttaminen tarkoittaa nykyisille ja tuleville kulttuuri-, seura- ja kerhorakennuksille.

Jotta kulttuurirakennukset nousevat kuntien investointilistoille, tulee kulttuurirakennuksen omistajan (kunnan) laatia pitkántähtäimen kunnossapito- ja rahoitussuunnitelma eli PTS omista kulttuurirakennuksistaan.

Kulttuurirakennusten rakentamisen julkinen rahoitus tulee turvata.

Johtopäätöksiä

Aiemmin selostetut kulttuurirakennuksien tilastoinnin puutteet tulee korjata.

Rakennuslupavaiheen rakennuksen tilastoinnin kattavuutta ja tarkkuutta tulee kehittää. Tilastoitaviin asioihin tulee lisätä, mitä muita tiloja rakennuksessa sijaitsee pääkäyttötarkoituksen tilojen lisäksi.

Toisistaan merkittävästi poikkeavista kulttuurirakennusten rakennustyypeistä ei tule tehdä yleispäteviä kulttuurirakennuksia koskevia johtopäätöksiä. Kulttuurirakennustyyppejä tulee tarkastella omina kokonaisuuksinaan kulttuurirakennusten alaluokkien määrällisen epäsuhtan ja toisistaan poikkeavan laadullisen luonteen takia.

FCG.